

פתח דבר

בעזרת ה' יתברך ויתעלה מוגש לפניכם ספר זה, המספר את סיפורי התורה בצורה פשוטה, המותאמת לילדים בגילאי בית ספר. ברוך ה' ספרים רבים נכתבו על פרשות השבוע באופן המותאם לילדים, וכל ספר מתייחד בגוון ייחודי המאפיין אותו. ספרים אלו, הניצבים בפני האתגר החשוב להנגיש את סיפורי התורה לילדים, נאלצים להתמודד עם הפער הגדול בין הסיפור המקראי כפי שמופיע בתורה, לבין לשונם ורמת הבנתם של הילדים. פער זה יצר שלושה אילוצים:

האחד - בחירת סיפורים מרכזיים, והשמטת סיפורים צדדיים יותר, או כאלו שקשה לפשטם ללשון ילדים. השני - התמקדות מוגברת במדרשי חז"ל אל מול סיפור פשט הפסוקים. נוצר מצב בו ילד הקורא בספר אינו יודע להבחין מה מתוך הנכתב מסופר בתורה עצמה, ומהו מדרש חכמים.

השלישי, הנובע מן השניים הראשונים - ערכים ומסרים רבים שמועברים לקורא באמצעות הלימוד הפשוט בפסוקים, אינם זוכים לתשומת לב כאשר משמיטים פרטים רבים ואף סיפורים שלמים מהמארג היפה של סיפורי התורה. כמו כן, העיסוק הרב במדרשי חז"ל בשלב בו הילד עוד לא ביסס את היכרותו עם סיפורי התורה עצמם, מטשטש אף הוא את מסריה של התורה שבכתב בהדגשת ערכים אחרים. לעיתים מדובר במסרים מרכזיים מאוד, שלא זוכים ליחס הראוי כפי שהתורה עצמה נותנת להם.

ספר זה הציב לעצמו למטרה לגשר על הפער שבין הסיפורים המקראיים לבין לשונם והבנתם של הילדים, תוך שמירה על שלושת העקרונות המנחים את כתיבתו:

האחד - הבאת סיפורי המקרא באופן מלא, מבלי להשמיט דבר מלבד מקרים ספורים שבהם יש ריכוז של פרטים רבים, כגון גילאי הולדתם ופטירתם של עשרת הדורות שמאדם עד נח; שמותם של כל צאצאי בני נח; שמותם של כל אלופי החורי שישבו בשעיר לפני ממלכת אדום; שמותם של כל נכדי יעקב שירדו עמו למצרים, וכן על זו הדרך.

השני - הבלטת הערכים המודגשים בתורה שבכתב, כאשר בראש ובראשונה מובלטת מרכזיותה של ארץ ישראל, שהיא הנושא המרכזי בתורה בכל קנה מידה: סביב עניינה נסובים רוב סיפורי ספר בראשית; התגלויותיו, בריתותיו ושבועותיו של ה' לאבותינו, עוסקות בעיקר בהתיישבות עם ישראל במרחביה; והעיסוק בה חורז את כל התורה, מראשיתה ועד סופה. גם ערכים נוספים העולים מהתורה שבכתב מובאים לידי ביטוי

בספר בין השיטין ואף בתוכן, כמו השפעת שפע הברכה לגויים דרך ברכת עם ישראל, הופעת ברכת ה' דרך עמל הכפיים וחיי המעשה וערכים רבים נוספים.

השלישי - מתן מרכזיות לסיפור הפסוקים כהווייתם, כשלב ראשון בלימוד התורה. חז"ל לימדונו שסדר הלימוד הנכון הוא 'בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה' (אבות ה, כא). בבסיס לימודם של ילדי ישראל מקבל המקרא מקום מרכזי, על כלל מסריו הפשוטים והיסודיים. בהמשך דרכם, יעמיקו הגערים והנערות בלימוד התורה מתוך מבט המורכב והעמוק של התורה שבעל פה ומדרשי חז"ל. מתוך כך, רובו המוחלט של הספר מביא את סיפור פשט הפסוקים כפי שמספרת התורה. לעיתים משולבת פרשנותם של רבותינו מפרשי המקרא, בעיקר כאשר ישנו קושי להבין את הפסוק כהווייתו, או כאשר הפרשנות מרחיבה ומעמיקה את הבנת הפסוק עצמו. שכן במקרים רבים לא די ב'תרגום' הפסוק למילים בנות ימינו כדי לעמוד על משמעותו המלאה, אלא יש לבאר את הדברים בהוספת מילות הסבר המבהירות ומפרשות את הפסוק כחלק מהמכלול השלם של הסיפור.

פעמים רבות, רבותינו המפרשים חלוקים בדעותיהם באשר לפירוש פסוק מסוים ואף פרשייה שלמה. במקרים אלו השתדלתי במידת האפשר להימנע מלהכריע במחלוקת. כאשר ניתן היה להימנע מלהיכנס למחלוקת - ביארתי את הפסוק מבלי להיכנס למחלוקת המפרשים סביבו. כאשר הדבר לא התאפשר, או כשניכרה חשיבות להיכנס לנושא שעל אודותיו המחלוקת, השתדלתי במידת האפשר להזכיר את הפירושים המרכזיים המובאים בפרשנים. כאשר במגבלות המקום או המורכבות, הדעת נטתה שלא מתאים להביא את שני צדי המחלוקת, באין ברירה נבחר הפירוש שבלט במרכזיותו בדברי הפרשנים. לעיתים, כאשר פירוש פחות מרכזי בלט בהתאמתו לפשט הפסוקים, נבחר פירוש זה, שתואם את אחת ממטרותיו המרכזיות של הספר - סיפור פרשות התורה בשימת דגש על פשט הפסוקים. ככלל, הפירוש המרכזי במפרשים גם תאם יותר את פשט הפסוקים.

המפרשים שבהם נעזרתי בפירוש הפסוקים הם בראש ובראשונה מפרשי המקרא הראשונים (לפי סדר כרונולוגי): רש"י, רשב"ם, ראב"ע, רבי יוסף בכור שור, רד"ק, רמב"ן, חזקוני, רבנו בחיי, רלב"ג ואברבנאל. וכן מפרשי המקרא האחרונים: ספורנו, רש"ר הירש, מלבי"ם ו'העמק דבר'. ברוך ה', זכינו בדורנו שהעיסוק בלימוד המקרא מתרבה ומעמיק, ופנים חדשות ומגוונות של לימוד המקרא תפסו מקומן בבית המדרש, כמו פירוש 'דעת מקרא', וכן 'התנ"ך המבואר' (של הרב עדין שטיינזלץ), וגם בהם נעזרתי בפירוש הפסוקים. לעיתים נעזרתי גם במפרשים הנוטים בדרך כלל לפרשנות הדרש או הסוד, כמו פירוש ה'אלשיך' ו'אור החיים'.

לעיתים הפרשנים מוסיפים דברי רקע המשמשים הקדמה לסיפור המקראי, או הרחבה

משמעותית שיש בה יותר מביאור מורחב של הפסוק. במקרה זה תיחוד לדבריהם פסקה בפני עצמה הפותחת במילים 'המפרשים מבארים לנו', והיא תיצבע בצבע **טורקיז** שייוחד לדברי המפרשים.

מעט לעת מובאים גם מדרשי חז"ל, שאף להם תיחוד פסקה עצמאית הפותחת במילים 'חז"ל מלמדים אותנו', ודבריהם ייצבעו בצבע **כתום**. המדרשים שנבחרו הם כאלו המשלימים או מוסיפים עומק נוסף לסיפורי התורה עצמם, בבחינת 'אגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו' (רש"י בראשית ג, ח). באופן זה מקבל הקורא תמונה שלמה של לימוד התורה - סיפור הדברים כפי שהתורה שבכתב מציגה אותם, על כלל מסריה וערכיה, ותוספת מסרים שהוסיפו לנו המפרשים וחז"ל על גבי פסוקי התורה.

התורה מספרת לנו את סיפור החיים בכלל, וסיפור חיי אבותינו בפרט, על שלל רובדיהם ומאורעותיהם. כחלק מכך, התורה נוגעת גם בנושאים עדינים וצנועים. הדבר ניכר באופן מיוחד בספר בראשית. מכיוון שהספר מספר את כלל סיפורי חומש בראשית באופן מלא, אחד האתגרים שנדרשנו להם הוא אופן סיפור המעשים העוסקים בנושאים צנועים ורגישים אלו. מחד, הספר הציב לו למטרה לספר את כל סיפורי התורה באופן מפורט ומלא, מבלי לפסוח על אף סיפור. מאידך, הספר פונה למגוון בתים וסגנונות, ואינה דומה משפחה לחברתה. יש המחנכים לנושאים אלו בנטייה לפתיחות בגיל מוקדם יותר, ויש המעדיפים עמימות עד שלב מאוחר. לאחר מחשבות מרובות והתייעצות עם מחנכים, הוחלט לכתוב את הדברים במלואם תוך היצמדות ללשונה היפה והעדינה של התורה, אשר נותנת מקום לספר בפתיחות למעוניינים בכך, ולספר באופן פחות מפורש, המשתמע לשתי פנים, למעוניינים לספר באופן זה.

את הספר מלווים איורים מאירי עיניים של המאייר המוכשר אורי לרמן. רבות התלבטנו בשאלה כבדת המשקל האם נכון לאייר את סיפורי המקרא, ובכך עלולים אנו להיתפס כמתיימרים להמחיש כיצד נראו אבותינו, אילו בגדים לבשו, או כיצד בדיוק התרחש המאורע המתואר בתורה. מאידך, הניסיון מלמד שאיורים המלווים את הספר, עשויים לתרום במידה רבה ליצירת עניין ורצון אצל הילדים והנוער לעיין בספר ולקרוא בו, ולעיתים גם מסייעים בהבנת הסיפור המקראי בצורה טובה ובהירה יותר. בסופו של דבר, לאחר מחשבה מרובה, שיקולים אלו הכריעו את הכף. עם זאת, כאן המקום להבהיר כי איורי הספר לא נועדו כלל לנסות להמחיש את מראה פניהם או לבושם של אבותינו ואימותינו, ואינם מתיימרים להעריך כיצד אירע המאורע. הם נועדו אך ורק לשם קירוב הדברים לליבם של הקוראים, אם בעצם האיור מאיר העיניים, ואם בתוכנו, המסייע בהבנת הסיפור.

שבעים פנים לתורה, ודרכים רבות ומגוונות לפרשה. ברוך ה', התברך עמנו, עם חכם ונבון, בחשיבה מקורית ומתחדשת, וכשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהם שונות. אכן, אין ביד בן אנוש לכלול את כל הפנים לפירוש התורה גם יחד, שכן 'אַרְכָּה מֶאֱרֶץ מִדְּהַ וּרְחָבָה מִנֵּי יָם'. על מנת לשאוף לכלול את מירב הפירושים וההבנות במידת האפשר, בצורה המדויקת ביותר, השתדלתי שרבים יעברו על הספר ויעירו הערותיהם. אך מן הסתם יהיו שיסברו שיש לפרש פסוק זה או אחר באופן שונה משפירשתי, ואדרבה, מתוך כך יתלבנו הדברים היטב, ו'יגְדִיל תּוֹרָה וַיֵּאדָּיר'.

ספר זה הוא ראשון מתוך סדרת ספרים שבעזרת ה' יצאו על כל חמשת חומשי התורה. ואם יעלה רצון מאת ה', גם על כל ספרי המקרא.

➤ תּוֹדָה ➤

אוֹדָה ה' בְּכָל לֵבָב, על שזיכני ברחמי לכתוב ספר זה המאפשר לימוד נעים ומשמח של פרשות ספר בראשית באופן פשוט ויסודי, ולוֹוה אותי בברכתו בהתמודדות עם האתגרים והלבטים הרבים הניצבים לפתחו של ספר מסוג זה. תפילתי אשא לה', שנזכה שהספר יביא ברכה לעם ישראל ויפרה את לימודם.

אודה למורי ורבי הרב אליעזר מלמד שליט"א, ראש ישיבת הר ברכה ורב היישוב, שבמשך שנים מחנך אותנו, שומעי לקחו ולומדי ספריו, ובפרט תושבי הר ברכה ב'דרשת השבת' מדי שבוע, לעיין בפסוקי התורה ולהתבונן במסרים ובערכים שעולים מתוך הלימוד המקיף בה. חלק משמעותי מכך הוא הסבת תשומת ליבנו למרכזיותה של ארץ ישראל בכל חלקי התורה. השראת חינוכו זה נמנית על המניעים שהובילו אותי לכתוב הספר. תודתי נתונה לרב על עצותיו והדרכותיו שליווני במהלך כתיבת הספר, ועל דברי הברכה שזכיתי, וזכה הספר, לקבל ממנו.

אודה גם למורי ורבי הרב יצחק בן שחר שליט"א, שמתורתו למדתי במשך שנים בלומדי בישיבת קדומים. מתוך שיעוריו בפרשת השבוע התעוררתי להתבונן בפשט הפסוקים ובקריאתם מתוך אוזן קשבת למסרים העמוקים והיסודיים שהם מקרינים אלינו בדרכם המיוחדת.

תודה גדולה ומיוחדת לרב מאור קיים, ראש מכון הר ברכה, שהשקיע רבות מזמנו, וביסודיות, דקדוק ומסירות עבר על כל הספר והאיר את עיניי בהעלאת הערות רבות וחשובות במגוון תחומים: הערות חינוכיות, אמוניות, תוכניות, סגנוניות ועוד. כמו כן, היה הרב מאור שותף מלא לליבון ולהכרעה בסוגיות הערכיות הקשורות לספר. בנוסף, אודה